

МІНІСТЕРСТВО
ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
«ІНСТИТУТ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
ІМ. ЗАСЛ. ПРОФ. М. С. БОКАРІУСА»
МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Міністерство юстиції України

Національний науковий центр
«Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»
Міністерства юстиції України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ І КРИМІНАЛІСТИКИ

Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної конференції
(Харків, 15 травня 2026 року)

Харків

2026

УДК 343.98
А 43

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Національного наукового центру
«Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України
(протокол № 8 від 29.04.2026 р.)

Зареєстровано Українським інститутом науково-технічної експертизи та інформації
(посвідчення № 876 від 21.11.2025 р.)

Редколегія збірника матеріалів

Голова

Анастасія Купріянова, директор ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»
Міністерства юстиції України, кандидат юридичних наук;

члени редколегії:

Ірина Губанова, перший заступник директора

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», доктор філософії в галузі права;

Ганна Спіцина, заступник директора з наукової роботи

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», доктор юридичних наук, професор;

Андрій Лубенцов, заступник директора з експертної роботи

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», кандидат юридичних наук, старший дослідник;

Єлла Сімакова-Єфремян, завідувач лабораторії теоретичних досліджень,

міжнародної, редакційно-видавничої та науково-методичної діяльності

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», доктор юридичних наук, професор,

заслужений діяч науки і техніки України;

Анна Ткаченко, в. о. заступника директора — завідувач Київського відділення

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»;

Олександр Свідерський, завідувач сектору лабораторії теоретичних досліджень,

міжнародної, редакційно-видавничої та науково-методичної діяльності

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», кандидат юридичних наук, старший дослідник;

Анатолій Тяпкін, завідувач сектору лабораторії теоретичних досліджень, міжнародної,
редакційно-видавничої та науково-методичної діяльності ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса».

А 43 **Актуальні питання судової експертизи і криміналістики** : зб. мат-лів Міжнар.
наук. практ. конф. (Харків, 15.05.2026). — Харків : ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф.
М. С. Бокаріуса», 2026. — 405, [3] с.

УДК 343.98

Збірник містить матеріали, у яких висвітлено сучасний стан і перспективи
розвитку криміналістики та судової експертизи. Розглянуто актуальні питання
нормативно-правового регулювання сфери експертного забезпечення право-
суддя, методології та методик судової експертизи.

Для науковців, суддів, судових експертів, працівників правоохоронних ор-
ганів, викладачів, здобувачів наукових ступенів та ін.

ЗМІСТ

Вітальне слово директора ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, кандидата юридичних наук Анастасії Купріянової	12
Opening remarks by Anastasiia Kupriianova , Director of National Scientific Center «Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute» of the Ministry of Justice of Ukraine, Candidate of Legal Sciences	13
Olga Cataraga, Victoria Prisacaru Challenges in Training Judicial Experts in Moldova	14
Inga Kudeikina Challenges of Forensic Evidence in Cross-Border Proceedings: Standardisation and Reliability in International Cybercrime Cases	17
Roman Pertsev Forensic Identification of Vehicles in Cases of VIN Manipulation: Modern Challenges and Approaches	20
Görkem Ardacan Tan Organoid Intelligence in Forensic Neuroscience: A Connection-Based Approach to Crime Analysis	22
Aelita Zīle, Māris Krauze Temperature Fluctuations as One of the Factors Affecting the Retention of Latent Papillae Pattern Prints	24
Лариса Аркуша, Олександр Чернов Інноваційні методи фіксування матеріальних слідів на місці події в умовах воєнного стану: досвід та перспективи	27
Світлана Афанасенко Міждисциплінарні аспекти довіри та обману в криміналістиці та судовій експертизі	30
Анна Бабченко Інноваційний розвиток судової молекулярно-генетичної експертизи в умовах цифрової трансформації	33
Андрій Батіг Застосування штучного інтелекту під час дослідження технічного стану рухомого складу в судовій залізнично-транспортній експертизі	35
Анжела Берзіна Кримінально-правова оцінка правопорушень у сфері обігу лікарських засобів та роль судової експертизи у встановленні обставин їх учинення	37
Інна Беседіна Експертне дослідження мескаліну	39
Сергій Білий Актуальні питання оцінки та визначення збитків об'єктів водного транспорту в умовах воєнного стану	42
Маркіян Білінський Методологічні аспекти візуалізації згаслих реквізитів документів у техніко-криміналістичному дослідженні	45
Анна Боженко Дослідження деструктивного комунікативно-мовленнєвого впливу в контексті завдань комплексної психолого-лінгвістичної експертизи	47

Олег Боровик	
Способи фальсифікації слідів рук	49
Інна Босак	
До питання залучення спеціалістів під час розслідування державної зради	51
Юлія Браїлко, Наталія Кисла	
Контамінація як мовний засіб вираження негативної інформації	53
Ольга Брендель, Олена Селезньова	
Проблеми достовірності й експертної оцінки клонованого голосу або голосу, зміненого спотворенням	55
Сергій Бузина, Денис Паршин, Анатолій Русецький	
Проблемні питання застосування ШІ-інструментів під час підготовки висновків експертів	58
Тетяна Варава	
Поточні тенденції у сфері розпізнавання тексту із застосуванням штучного інтелекту для криміналістичних досліджень	60
Валентин Верьовкін	
Методологія досліджень військової психологічної експертизи	63
Олена Воробйова, Оксана Мисяк, Анатолій Дивнич	
Особливості моделювання ринкової вартості товарної продукції	65
Олена Гаджієва, Ірина Столярова, Ольга Пагурець, Олександра Макарова	
Особливості експертизи люмінесцентних спеціальних хімічних речовин у сучасній експертній практиці	67
Ольга Гамуля, Дмитро Асхабов	
Визначення стану дерева (сухостійне чи сироростуче) за ознаками пнів і спилів під час розслідування незаконних порубок лісу	70
Віталій Годзь, Ірина Рябенко	
Результати аналізу методик судово-почеркознавчої експертизи: проблемні питання та можливі шляхи їх вирішення	73
Василь Гой	
Методологія судово-експертного доведення факту застосування запатентованого алгоритму в комп'ютерно-реалізованих винаходах	76
Лариса Гончар	
Мистецтвознавче дослідження предметів ДПМ на прикладі творів косівської кераміки	79
Ігор Гриненко, Юлія Гриненко	
Особливості судово-економічної експертизи операцій на балансуєчому ринку електричної енергії та їх роль у формуванні технологічних витрат	81
Микола Губін, Любов Першина	
Закрита тупа травма гортані в постраждалих під час судово-медичної експертизи живих осіб	84
Андрій Гусак	
Криміналістичні проблеми фіксації та оцінки цифрових доказів з мобільних пристроїв в умовах воєнного стану	86
Дар'я Давиденко, Юлія Костенко, Марина Зайцева	
Щодо правил прийому до аспірантури за судово-експертним профілем у 2026 році	89
Сергій Данець, Олег Кучерявенко	
Реконструкція механізму дорожньо-транспортних пригод: сучасні підходи та технології	91

Андрій Дереча, Тарас Абросімов

Особливості проведення комплексних експертиз:
комп'ютерно-технічної та у сфері інтелектуальної власності 94

Ярина Дідовець

Особливості конструкції та криміналістична характеристика
першого 3D-друкованого пістолета *Liberator* 97

Ольга Донцова, Олег Михальський

Проблеми оцінювання об'єктів товарознавчих досліджень
у справах щодо публічних закупівель товарів в Україні під час воєнного стану 100

Наталія Жадан, Володимир Жадан

Дактилоскопія як інструмент ідентифікації осіб
у процесі репатріації тіл загиблих в умовах збройних конфліктів 103

Наталія Жила, Вікторія Гроховська, Олена Чаплинська

Експертні помилки у судово-експертній діяльності:
поняття, причини та шляхи запобігання 105

Владислав Жирко

Криптовалюта як об'єкт товарознавчої експертизи:
методологічні засади визначення ринкової вартості 107

Олександр Забуга

Сучасні методи та технології експертної практики
у дослідженні ідентифікаційних номерів і рельєфних знаків 110

Олександр Забуга

Транспортно-трасологічні дослідження
та проблемні питання розвитку експертизи 112

Тетяна Заїкіна, Олександр Закс, Артем Костюк

Судова експертиза в умовах воєнного стану 114

Олена Залужна

Актуальні виклики судової експертизи, що виникли в умовах воєнного стану,
та перспективи її розвитку 116

Василь Заровецький

Перспективи запровадження обов'язкового дактилоскопіювання в Україні 118

Олена Зашкільна

Психологічні маніпуляції в соціальних мережах
як інструмент інформаційного впливу 120

Сергій Іваницький

Деякі особливості дослідження об'ємних слідів низу взуття 124

Марієтта Капустіна

Докази, отримані за допомогою OSINT-інструментів,
у розслідуванні злочинів проти основ національної безпеки 126

Наїля Кашапова

Імуногістохімічне дослідження під час установлення давності
черепно-мозкової травми 128

Тетяна Кіпушева, Дарина Духненко, В'ячеслав Назаренко

Необхідність правильного слововживання в наукових публікаціях 130

Артем Коваленко

Перспективи запровадження програмно-апаратного комплексу TOOLSCAN R360
у практику проведення судових трасологічних експертиз 133

Юрій Ковальов

Функції спеціаліста в галузі судової балістики
під час розслідування контрабанди зброї 136

Євгенія Ковкіна, Ігор Лущик	
Образливі висловлювання в українському й міжнародному контексті	139
Олександр Колб, Вероніка Ремега	
Роль і місце кримінологічно значущої інформації в правовому механізмі криміналістичних методів і засобів, які застосовують у розслідуванні кримінальних проваджень	142
Наталія Колєснік	
Криміналістичне забезпечення досудового розслідування	145
Володимир Комаров	
Сучасний стан і проблеми якості вершкового масла на ринку України в умовах євроінтеграції	148
Наталія Косміна	
Деякі питання розвитку експертизи дослідження наркотичних засобів та психотропних речовин	151
Віта Костюк	
Судова практика й оцінка висновків судово-економічної експертизи у кримінальних провадженнях	154
Ігор Крайнов, Володимир Сабадаш, Костянтин Чернігівський	
Деякі аспекти проведення експертних досліджень щодо екологічних наслідків руйнування об'єктів енергетики внаслідок бойових дій	157
Тайса Крикличенко	
Консультація із судовим експертом як важливий крок у процесі судової експертизи	159
Володимир Кузнецов, Олена Драмачова	
Особливості встановлення граничних строків розрахунків за операціями з імпорту товарів в умовах воєнного стану в Україні	163
Анастасія Купріянова	
Щодо питання дотримання норм і принципів етики у сфері здійснення судово-експертної діяльності в Україні	166
Ірина Кучинська	
Застосування технологій віртуальної реальності та штучного інтелекту в криміналістичному дослідженні місця події	169
Олександр Лагута, Олександр Родигін	
ЯМР-спектроскопія як один з напрямів розвитку інструментальних методів аналізу органічних сполук в експертизі на прикладі аналізу ефедрину / псевдоефедрину	171
Андрій Лис, Анастасія Бреус	
Сучасні проблеми й інноваційний розвиток судової експертизи і криміналістики в умовах цифрової трансформації та воєнного стану	173
Едуард Литвиненко	
Інформаційно-психологічний вплив в системі інформаційної війни РФ проти України як об'єкт експертного психологічного дослідження під час проведення комплексних судових психолого-лінгвістичних експертиз	176
Вікторія Луцишин	
Особливості ідентифікації особи за відеозаписами, вилученими із камер спостереження: вплив технічних умов зйомки та вимоги до порівняльних зразків	179
Марина Мартосенко, Інна Шурдук	
Проблемні аспекти визначення орієнтовної вартості безпілотних літальних апаратів українського походження в умовах відсутності уніфікованого методичного підходу	182

Руслан Мірошник, Володимир Гомон, Дмитро Хівренко Методика користування технологіями контейнеризації під час проведення судових комп'ютерно-технічних експертиз програмного забезпечення вебсайтів	185
Марина Міхеєва Особливості суїцидальної поведінки військовослужбовців у контексті судово-психологічного дослідження	190
Дар'я Милостива Судова експертиза рослинних об'єктів в умовах воєнного стану: теоретико-правові та практичні аспекти	192
Юрій Мирошниченко Процесуальна асиметрія та легітимність суб'єктів експертної діяльності у кримінальному провадженні: судова практика й інституційні ризики	194
Марія Михайленко Лексико-семантичні та прагматичні маркери розпалювання ворожнечі в сучасному політичному дискурсі як об'єкт судової лінгвістичної експертизи	197
Ігор Мустяце Окремі аспекти методичного забезпечення дослідження спеціальних технічних засобів для негласного проникнення до публічно недоступних місць, житла або іншого володіння особи	200
В'ячеслав Назаренко, Тетяна Кіпушева, Дарина Духненко Державний технічний нагляд: основа безпечного та якісного будівництва	203
Валерій Настопиров Механізми забезпечення незмінності журналів аудиту як основа достовірності цифрових доказів	206
Ігор Настопиров Методичні аспекти комплексного дослідження технічних засобів на базі одноплатних мінікомп'ютерів	209
Сергій Науменко, Олена Кумеда, Ольга Сидоренко До питання проблемних аспектів лінгвістичного аналізу публіцистично-конфесійного дискурсу в експертній практиці	211
Владислав Негребецький Правові й етичні засади користування технологіями штучного інтелекту в досудовому розслідуванні в умовах воєнного стану	214
Віталій Нікітюк, Ріта Сагайдак-Нікітюк Класифікація холодної зброї з гнучкою бойовою частиною	217
Костянтин Нікулін, Ольга Брендель Текстове відтворення змісту розмови як предмет експертного дослідження	220
Борис Нурмагомедов, Ігор Крайнов, Володимир Сабадаш Аналіз рішень господарських судів за справами про відшкодування екологічних збитків держави суб'єктами підприємницької (господарської) діяльності	223
Мирослава Оверчук Компетентність — головна передумова професійної ефективності	225
Інесса Овсянникова Судово-експертні установи як інститути науково-експертного знання	228
Олексій Одерій Отримання зразків для експертного дослідження (окремий аспект)	231
Ірина Окуневич, Ганна Разумова Етичні засади професійної діяльності судових експертів	233
Ірина Орел Актуальні питання методичного забезпечення судових товарознавчих експертиз	236

Юрій Орленко, Тетяна Арнаут, Роман Каплін	
Належність ремонтно-будівельних робіт до поточного ремонту й деякі аспекти визначення вартості робіт з поточного ремонту	239
Сергій Остапов, Михайло Кузьменко	
Дослідження великих перехідних опорів у контактних з'єднаннях електричних мереж	241
Віталій Переяслов, Оксана Русанова	
Емодзі в цифровій комунікації: класифікація, інтерпретація та проблеми судово-лінгвістичної експертизи	244
Ірина Петрова, Олексій Богомолов	
До питання гносеологічних передумов помилок слідчого під час розслідування кримінальних правопорушень за ст. 191 Кримінального кодексу України	248
Ірина Петрова, Інна Копитіна	
Окремі аспекти грамотного вживання термінів експертами у професійній діяльності	251
Геннадій Петровський	
Судова експертиза водного транспорту в умовах воєнного стану	254
Радміла Пилипенко	
Методика розрахунку компенсації моральної шкоди родичам репресованих поляків — жертв наказу НКВС № 00485 для судової практики Польщі й України	256
Ігор Пиріг	
Законодавче забезпечення проведення допиту обізнаних осіб	259
Олег Пододворний, Оксана Гусак	
Криміналістичні особливості виявлення та дослідження змінених цифрових зображень як джерела доказової інформації	262
Ярослава Полтавська	
Проблемні питання апробації й упровадження експертних методик	266
Дана Поляцька	
Міждисциплінарний підхід до судової експертизи: комбінація технічних, когнітивних і мовознавчих методів	269
Олена Помірча	
Умовно-категоричні висновки в судовій економічній експертизі: методичні засади та межі застосування	272
Ганна Прохорова	
Формування ринкової вартості земель спеціального призначення: аналіз чинників і підходів оцінки	275
Іван Пугач, Віталій Харченко, Інна Пугач	
Порушення працівником вимог безпеки й межі причинної ролі роботодавця: постановка наукової проблеми для судової гірничотехнічної експертизи	277
Анатолій Пугачов, Валерій Супрун, Руслан Гусейнов	
Дослідження технічного стану систем протипожежного захисту та його відповідності нормативним вимогам	280
Валерій Пчолкін, Айтadž Мурадлі	
Види фальсифікації у сфері виробництва й обігу споживчих товарів	283
Андрій Рибалко, Євгенія Ковкіна	
Актуальність психолінгвістичних досліджень щодо ідентифікації авторства анонімних текстів у військовому середовищі	286

Ігор Римар, Ганна Тулайдан

До проблеми активних методів детекції та верифікації ШІ-генерованого контенту:
метадані провенансу C2PA 289

Катерина Рубець

Теоретико-методологічні проблеми розвитку
судово-почеркознавчої експертизи в сучасних умовах 294

Катерина Руднева, Тетяна Філоненко

Особливості ідентифікації кисневмісних розчинників
на об'єктах дослідження, що не піддавалися горінню 297

Олена Савицька

Користування безпілотними літальними апаратами (дронами)
у контролі та фіксуванні фактів браконьєрського вилову риби 300

Ірина Савченко, Ганна Христославенко

Методологічні аспекти визначення дійсної вартості
будівель і споруд домоволодінь без урахування вартості земельних ділянок 303

Олена Савчук

Спрощені підписи (парафи): співвідношення індивідуальності
та варіативних ознак 306

Марія Сапіга

Особливості формування почерку осіб після травм,
отриманих унаслідок збройної агресії,
як об'єкт почеркознавчого дослідження 309

Олександр Свідерський, Віталій Варлахов, Олег Угровецький

Проблеми та сучасні підходи до застосування технічних засобів
в автотехнічній експертизі 312

Олена Серікова, Вадим Бабакін

Експертне дослідження пошкоджень
резервуарів зберігання рідких вуглеводнів 314

Наталія Сиротенко, Валентина Абросимова

Деякі питання дослідження почерку 316

Ігор Сич, Оксана Чала, Артем Різник

Застосування спеціальних знань у кримінальному провадженні:
проблемні аспекти та шляхи вдосконалення 318

Елла Сімакова-Єфремян, Анатолій Тяпкін

Збірник наукових праць «Теорія та практика судової експертизи і криміналістики»
у перші десять років існування (мовою статистики) 320

Альона Скалозубова, Інна Братчина, Тетяна Ратушна

Проведення судово-економічної експертизи
з питань нарахування й виплати грошового забезпечення
військовослужбовцям в період воєнного стану 325

Ігор Солодовніков

Проблемні питання під час встановлення технології
виготовлення художніх виробів з металу
часів скіфської доби в мистецтвознавчих дослідженнях 328

Ганна Спіцина, Андрій Лубенцов

До питання тактики застосування спеціальних знань
у кримінальному провадженні 331

Олексій Стовба

Судова експертиза у практиці
Європейського суду з прав людини 335

Евген Суп

Призначення судових експертиз
під час розслідування незаконного затримання 338

Віктор Супронюк, Олексій Бойко

Деякі проблеми взаємодії слідчих органів Національної поліції України
та експертів в умовах воєнного стану 341

Світлана Сухарева

Актуальні питання теорії судової експертизи 343

Евгеній Товстенко

Особливості судово-експертного встановлення
причин пожеж, спричинених бойовими діями 345

Анна Тульвінська, Юлія Халявка

Особливості судово-психологічної експертизи
визначення психотравмування військовополонених 347

Віталій Усатий

Бухгалтерські знання у розслідуванні
господарських кримінальних правопорушень 349

Олена Федосова

Організаційно-правові проблеми
протидії організованій злочинності в Україні 351

Наталія Філіпенко, Александар Іванович

Судово-експертне забезпечення
в адміністративному судочинстві у справах,
пов'язаних з обігом вогнепальної зброї 354

Дмитро Хамула

Щодо можливої атрибуції кахельної печі з особняку в Одесі
як витвору фабрики керамічних виробів Арнольда Вернера в Глинсько 358

Ольга Холодова

Методологічні аспекти дослідження
відповідності якісних характеристик товару
умовам договору в судовій експертизі 361

Одарка Чабанюк

Судово-експертна етика: сутність і значення
для розвитку експертної діяльності в Україні 364

Оксана Чепур

Етичні та професійні виклики застосування
штучного інтелекту в судово-психологічній експертизі 368

Надія Чернобай, Катерина Руднева, Олександр Смирнов, Валерія Топчій

Експертне дослідження виноградних і плодово-ягідних вин:
сучасний стан проблеми 370

Олена Шарапова, Ірина Багор, Олена Джалова

Особливості функціонування системи електронного документообігу
суб'єктами господарювання 373

Віктор Шевчук

Технологізація криміналістики та судової експертизи в умовах воєнного стану:
методологічний і практичний виміри 377

Валерій Шепітько, Михайло Шепітько

Формування доктрини судової експертизи в Україні: стан та тенденції 381

Станіслав Шептуховський, Віталій Оніщенко

Агностицизм у питанні про когнітивну упередженість судового експерта 385

Анна Штерндок, Анатолій Луданний, Оксана Бохонська

Проблематика визначення порушення меж земельних ділянок
із землями лісгосподарського призначення 388

Інна Шурдук, Наталія Лисенко

Види дефектів електроприладів персонального догляду
та їх вплив на розмір утрати якості
під час визначення ринкової вартості 391

Володимир Юсупов, Юлія Форіс

Генеза судово-почеркознавчих досліджень
(на прикладі професійної діяльності С. А. Ципенюк) 394

Микола Янковий

Окремі особливості слідоутворення у кримінальних правопорушеннях
проти основ національної безпеки України, які вчиняють жінки 397

Юрій Ярослав

Експертне самоврядування: очікування та реальність 399

Іван Яценко, Елла Сімакова-Єфремян, Михайло Щербаковський

Судово-ветеринарний аспект дослідження,
перевірки й оцінювання висновку експерта 402

Кримінально-правова оцінка правопорушень у сфері обігу лікарських засобів та роль судової експертизи у встановленні обставин їх учинення

Анжела Берзіна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри судової медицини та медичного права, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця Міністерства охорони здоров'я України, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9885-309X>, e-mail: anzhela.kasumova@gmail.com

Досліджено особливості кримінально-правової оцінки правопорушень у сфері обігу лікарських засобів і роль судової експертизи у встановленні обставин їх вчинення. Обґрунтовано значення спеціальних знань для правильної кваліфікації діянь.

Ключові слова: кримінальна відповідальність; лікарські засоби; обіг; судова експертиза; кваліфікація; склад кримінального правопорушення; спеціальні знання.

Criminal Law Assessment of Offenses in the Field of Pharmaceutical Distribution and Role of Forensic Science in Establishing Circumstances of their Commission

Anzhela Berzina

This research examines characteristics of the criminal law assessment of offenses in the field of pharmaceutical circulation and the role of forensic science in establishing the circumstances of their commission. It demonstrates importance of specific expertise for proper classification of such acts.

Keywords: criminal liability; pharmaceuticals; distribution; forensic examination; classification; elements of a criminal offense; specific expertise.

Сфера обігу лікарських засобів є однією з найбільш складних і регульованих у системі охорони здоров'я. Це сукупність суспільних відносин, спрямованих на забезпечення життя і здоров'я людини через гарантування якості, безпеки й ефективності лікарських засобів. Посягання на визначений порядок обігу лікарських засобів створює підвищену суспільну небезпеку та потребує належної кримінально-правової охорони.

Специфіка правопорушень у цій сфері полягає у необхідності застосування спеціальних знань у галузі фармації, медицини, хімії, регуляторних процедур тощо. Із цим безпосередньо пов'язана їх правильна кримінально-правова оцінка, тому судова експертиза є важливою для встановлення фактичних обставин, що мають значення для кваліфікації діяння.

Об'єктом кримінально-правової охорони у сфері обігу лікарських засобів є комплекс суспільних відносин, що забезпечують належну якість, безпеку й ефективність лікарських засобів, а також визначений порядок їх створення, реєстрації, виробництва, розповсюдження та застосування. Обіг лікарських засобів розглядають у нерозривному зв'язку з поняттям їх життєвого циклу [1].

Об'єктивна сторона кримінальних правопорушень у цій сфері зазвичай виражається у виробництві або введенні в обіг фальсифікованих лікарських засобів, порушенні порядку державної реєстрації, недотриманні вимог під час проведення доклінічних і клінічних досліджень (випробувань), а також у допуску до обігу неякісних або небезпечних препаратів. Характерною рисою є те, що більшість таких правопорушень мають формальний або формально-матеріальний склад, де настання суспільно небезпечних наслідків не завжди є обов'язковою ознакою.

Суб'єкти кримінальних правопорушень у цій сфері часто є спеціалістами, це можуть бути посадові особи фармацевтичних компаній, медичні та фармацевтичні працівники, суб'єкти господарювання у сфері обігу лікарських засобів тощо. Суб'єктивна сторона в українському кримінальному праві передбачає наявність вини у формі умислу або неосторожності.

Особливе значення для визначення обставин вчинення кримінальних правопорушень у сфері обігу лікарських засобів має судова експертиза. Значна частина фактичних даних,

що підлягають визначенню, має спеціальний, науково-технічний характер. Такі дані не можуть бути з'ясовані без відповідних знань у галузях фармації, медицини, хімії та інших суміжних дисциплін. Тому судова експертиза є важливою для визначення обставин, що мають значення для з'ясування наявності ознак складу кримінального правопорушення.

У межах цієї категорії кримінальних проваджень найбільш поширеними є фармацевтична, токсикологічна, хімічна, судово-медична та економічна експертизи, кожна з яких виконує специфічну функцію у визначенні окремих елементів об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення або інших юридично значущих обставин. Наприклад, фармацевтична та хімічна експертизи дають змогу встановити склад лікарського засобу, його відповідність заявленим характеристикам, наявність домішок або сторонніх речовин, що може свідчити про фальсифікацію. Токсикологічна та судово-медична експертизи спрямовані на визначення впливу препарату на організм людини, а також причиново-наслідкового зв'язку між його застосуванням і можливими шкідливими наслідками [2]. Економічна експертиза своєю чергою має важливе значення у справах, пов'язаних із порушеннями у сфері закупівель лікарських засобів, зокрема для визначення розміру матеріальної шкоди або неправомірної вигоди.

За допомогою судово-експертних досліджень у справах про правопорушення у сфері обігу лікарських засобів визначають:

- 1) хімічний склад і фізико-хімічні властивості лікарського засобу;
- 2) відповідність лікарського засобу вимогам нормативно-технічної документації та стандартам якості;
- 3) наявність ознак фальсифікації або підроблення;
- 4) фармакологічні властивості та вплив на організм людини;
- 5) причиново-наслідковий зв'язок між застосуванням лікарського засобу та настанням шкідливих наслідків;
- 6) відповідність дій суб'єктів обігу встановленим вимогам регулятивного законодавства тощо.

Особливого значення судова експертиза набуває у випадках застосування бланкетних кримінально-правових норм, що відсилають до положень спеціального законодавства у сфері обігу лікарських засобів [3, с. 10]. У таких ситуаціях експертне дослідження забезпечує визначення факту порушення конкретних нормативних вимог, що є необхідною умовою для правильної кваліфікації діяння. Без належного експертного висновку встановлення об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення часто є неможливим або істотно ускладненим.

До того ж результати судової експертизи можуть опосередковано впливати на з'ясування суб'єктивної сторони, вони можуть свідчити про рівень небезпечності відповідного лікарського засобу, а також про передбачуваність можливих наслідків, що сукупно має значення для визначення форми вини особи.

Отже, судова експертиза у справах про кримінальні правопорушення у сфері обігу лікарських засобів забезпечує встановлення юридично значущих обставин, необхідних для правильної кримінально-правової оцінки відповідних діянь. Перспективним напрямом є удосконалення взаємодії кримінального права та судової експертизи шляхом конкретизації бланкетних норм, а також впровадження уніфікованих підходів до провадження експертних досліджень у цій сфері.

Перелік джерел посилання

1. Orphanos J. The Lifecycle from Drug Development through Approval Processes / American Pharmaceutical Review. 01.02.2023. URL: <https://www.americanpharmaceuticalreview.com/Featured-Articles/594397-The-Lifecycle-from-Drug-Development-Through-Approval-Processes/> (дата звернення: 13.03.2026).
2. Berzina A., Pletenetska A. Forensic medical and legal analysis of cases of improper performance of professional duties by medical employees, including incorrect prescription of medical products. *Pol Merkur Lekarski*. 2025. Vol. 53(1). Pp. 94—99. DOI: 10.36740/Merkur202501113 (дата звернення: 13.03.2026).
3. Фролова О. Г. Кримінально-правова охорона фармацевтичної діяльності в Україні: основні моделі, особливості їх забезпечення та реалізації : монографія. Київ, 2024. 576 с.